

JAROSŁAW GRYZ

WOJNA ROSJI Z UKRAINĄ I JEJ SKUTKI DLA NATO

RUSSIA'S WAR WITH UKRAINE AND ITS CONSEQUENCES FOR NATO

Abstract. The second phase of Russia's war against Ukraine, launched on 24 February 2022, prompts us to take up the issues of "lessons learned" for NATO, as an alliance, and for the Member States in the context of ensuring collective defense and preparing armed forces for it. In addition, to verify the ways of generating readiness of the societies of the broadly defined West, with the participation of South Korea and Japan, to confront the challenges related to the efforts of the Russian Federation and China to revise the existing international security architecture, and to adapt NATO to new conditions. It concerns the fundamental conclusions from strategic, operational and tactical activities related to the use by the Russian Federation of its armed forces as a tool of policy against Ukraine and the North Atlantic Alliance and the European Union. The aim of the study is to analyze strategic, operational and tactical activities in terms of the identified solutions that the parties to the war have carried out and implemented against each other, indicating those that should potentially be adapted by NATO.

Keywords: Ukraine; Russia; NATO politics; strategy; security; war

WPROWADZENIE

Zainicjowana 24 lutego 2022 r. druga faza wojny Rosji przeciwko Ukrainie skłania do podjęcia analizy, jakie wnioski wyciągnęło NATO, jako sojusz, oraz państwa członkowskie w kontekście zapewnienia kolektywnej obrony, a także przygotowania do niej sił zbrojnych w aspekcie polityczno-militarnym, działań strategicznych i długookresowych. Ponadto warto przyjrzeć się gotowości społeczeństw szeroko definiowanego Zachodu, Korei Południowej oraz Japonii do konfrontacji z wyzwaniami związanymi z dążeniem Federacji Rosyjskiej i Chin

Prof. dr hab. JAROSŁAW GRYZ – Akademia Sztuki Wojennej, Wydział Bezpieczeństwa Narodowego; adres do korespondencji: Aleja Generała Antoniego Chruściela „Montera” 103, 00-910 Warszawa; e-mail: j.gryz@akademia.mil.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6671-2391>.

Artykuły są objęte licencją Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-ND 4.0)

do rewizji istniejącej architektury bezpieczeństwa międzynarodowego, jak również adaptacji NATO do nowych uwarunkowań. Artykuł prezentuje zasadnicze wnioski z działań strategicznych związanych z wykorzystaniem przez Federację Rosyjską jej sił zbrojnych jako narzędzia polityki przeciwko Ukrainie, Sojuszowi Północnoatlantycznemu, Unii Europejskiej, oraz łaadowi międzynarodowemu tworzonemu z ich udziałem.

1. DRUGA FAZA WOJNY ROSJI PRZECIWKO UKRAINIE: ZARYS POLITYCZNO-STRATEGICZNY

Od podjęcia przez Federację Rosyjską działań przeciwko Ukrainie w 2013 r., polegających na wspieraniu prorosyjskiego prezydenta Wiktora Janukowycza, po konflikcie z 2014 r., rozpoczęty okupacją Półwyspu Krymskiego i częściowym zajęciem ukraińskich obwodów ługańskiego i donieckiego, Rosja realizuje kompleksowe formy polityki mające służyć jej celom strategicznym. Nadrzędnym celem, o charakterze krótkoterminowym, jest odbudowa wpływów w Europie Środkowej, podobnych do tych z okresu zimnej wojny. W skali średniookresowej zamiarem jest pozbawienie Stanów Zjednoczonych roli gwaranta bezpieczeństwa dla państw NATO i UE jako podmiotu niezdolnego do zapewnienia bezpieczeństwa swoim sojusznikom na kontynencie europejskim, a w konsekwencji także w innych regionach świata. W długookresowej perspektywie czasu – rozwiązanie Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz dezintegracja Unii Europejskiej jako podmiotu wspierającego Stany Zjednoczone w zapewnieniu przywódczej roli szeroko definiowanego Zachodu z udziałem Japonii i Korei Południowej. Ułtymatywnym celem strategicznym Federacji Rosyjskiej jest przejęcie roli państwa wiodącego w stosunkach międzynarodowych na kontynencie europejskim i zagwarantowanie sobie stałego wpływu na nie. Działania te Rosja koordynuje z Chinami, które są dla niej zapleczem logistycznym dla prowadzonych działań zbrojnych oraz dyplomatycznym na forach międzynarodowych (Bossuyt i Kaczmarek, 2021). Zamiarem obu państw jest całkowita zmiana architektury bezpieczeństwa międzynarodowego i pozbawienie w niej znaczenia Stanów Zjednoczonych (Sagild i Hsiung, 2024). Tym samym wojna Rosji przeciwko Ukrainie stanowi jeden z puzzli wielkiej układanki, której elementy rozmieszczone są na całym globie i wiążą się ze sobą, tworząc narrację dla rosyjskiej, jak i chińskiej polityki międzynarodowej.

Przygotowania Rosji do drugiej fazy wojny przeciwko Ukrainie oraz konfrontacji z Zachodem były prowadzone od zakończenia walk w 2014 r. (Bartosiewicz

i in., 2024). Miały one charakter kompleksowy, obejmujący wszystkie formy walki, tj. polityczną, ekonomiczną, informacyjną, psychologiczną i inne działania (Petrenko, 2024). Każda z nich była ukierunkowana na zdobycie przewagi w sytuacji, w której NATO postąpiłoby w sposób nieadekwatny do sytuacji, a przez to osłabiło swoją kondycję sojuszu polityczno-militarnego (Tardy, 2020). Ta sytuacja nie wystąpiła, gdyż proces adaptacji, przez który NATO przeszło w ciągu ostatniej dekady (2014–2024), stał się odpowiedzią na rosyjskie, ale też chińskie dążenia do rewizji porządku międzynarodowego (Calmels, 2020).

W 2014 r. NATO zareagowało na zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego i obrony sojuszniczej generowane przez Federację Rosyjską. Podejmowało w tym zakresie ważne decyzje i działania na spotkaniach szefów państw i rządów (Newport – 2014, Warszawa – 2016, Bruksela – 2018, Londyn – 2019, Bruksela – 2021). Jak się jednak okazało, wszystkie te postanowienia nie wystarczyły, aby powstrzymać Rosję przed eskalacją wojny na Ukrainie. Odpowiedzią na tę sytuację było przyjęcie w 2022 r. koncepcji strategicznej Sojuszu Północnoatlantyckiego (NATO, 2022). Zawarto w niej opis działań, które są odpowiedzią na rozpoznawane wyzwania i zagrożenia (Szenes, 2023). Ponadto przykładem adekwatnej odpowiedzi na wyzwania związane z zapewnieniem ładu i bezpieczeństwa międzynarodowego jest: rozszerzenie sojuszu o Finlandię i Szwecję; wsparcie dla Ukrainy; uznanie Rosji za państwo dążące do podważenia europejskiego oraz globalnego ładu międzynarodowego; rozpoznanie Chin jako wyzwania dla wspólnoty transatlantyckiej (NATO, 2024a).

Rosyjskie działania, a zarazem przekonanie o zwycięstwie w konfrontacji z Ukrainą i ze wspierającymi ją państwami Zachodu, wynikały z wielu współzależnych procesów, w które Rosja była zaangażowana, oraz ich oceny pod kątem wpływu na nią (Natorski, 2020). Podstawą dla oceny sytuacji międzynarodowej, a w niej Federacji Rosyjskiej jako czynnika sprawczego zmiany bezpieczeństwa międzynarodowego, była i jest samowystarczalność Rosji. Została ona wzmocniona odbudową wpływów ekonomicznych z eksportu rosyjskich surowców oraz uzależnieniem państw Unii Europejskiej od zakupu rosyjskiej ropy oraz gazu (Bradshaw i Connolly, 2016). Jako sukces rosyjskiej polityki władze na Kremlu odczytały wycofanie przez Stany Zjednoczone sprzeciwu wobec dokończenia budowy gazociągu Nordstream II, między Rosją a Niemcami, które uznano za najważniejszego sojusznika na kontynencie europejskim. W Moskwie oceniono, że pełnoskalowa rosyjska agresja na Ukrainę nie zachwiała strategiczną kooperacją niemiecko-amerykańską. Pomimo błędów niemieckiej polityki wobec Rosji w latach 2006–2022, zagrażającej stabilności całej UE, Niemcom udało się po 24 lutego 2022 r. zachować rolę kluczowego partnera

Waszyngtonu w Europie. Niemcy, mimo wszelkich deficytów, pozostały pierwszym partnerem dla administracji prezydenta Stanów Zjednoczonych Joe Bidena, która oparła politykę wspierania Ukrainy i odstraszenia Rosji na współpracy z największymi europejskimi sojusznikami (tzw. NATO QUAD-countries, tj. USA, Francja, Niemcy i Wielka Brytania). Zapowiedzi gruntownej rewizji niemieckiej polityki, wsparcia militarnego Ukrainy i zwiększenia wydatków na armię odebrano w Stanach Zjednoczonych pozytywnie. Uznanie Amerykanów wzbudziło także tempo uniezależniania się od importu gazu i ropy z Rosji oraz zastępowania ich surowcami pochodzącymi z innych źródeł, w tym LNG ze Stanów Zjednoczonych (Gibadło, 2024).

Czynnikiem wzmacniającym rosyjskie przekonania o nieadekwatnej odpowiedzi Zachodu na jej działania był brak spójnego stanowiska UE i NATO wobec agresji Rosji na Ukrainę oraz brak adekwatnych działań politycznych i strategicznych obu organizacji. Zdecydowała o tym słabość dyplomacji Unii Europejskiej reprezentowanej w osobie wysokiego przedstawiciela UE ds. wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, Josepa Borella, podczas jego wizyty w dniach 4–8 lutego 2021 r. w Moskwie, wskazującej nie tylko na rozbieżności w dialogu Rosja–Unia, lecz także na bezsilność unijnej dyplomacji.

Uderzał kontrast w zachowaniu obu polityków podczas konferencji prasowej po spotkaniu. Szef rosyjskiej dyplomacji sprawiał wrażenie pewnego siebie, krytykował wprost politykę Unii i jej państw członkowskich oraz zbijał zarzuty formułowane przez wspólnotę wobec Moskwy. Kontrastowało to z postawą Borrella, który wyglądał na zakłopotanego i słabo przygotowanego, nie potrafił przekonująco odpowiedzieć na stawiane zarzuty, a zarazem unikał formułowania bezpośrednich oskarżeń wobec Rosji, podkreślając przy tym, że dla Unii polityka współpracy z nią jest w zasadzie bezalternatywna. Ławrow kreował wizerunek Rosji jako skrzywdzonej i niewinnej ofiary unijnej polityki, wspinałomyślnie gotowej mimo to, w imię wspólnego dobra, ponownie nawiązać współpracę. Reprezentowana przez Borrella UE jawiła się natomiast jako zakłopotany petent, zabiegający o współpracę, ponieważ sam nie jest w stanie poradzić sobie ze stojącymi przed nim wyzwaniem. Ujawnienie w trakcie spotkania decyzji o wydaleniu z Rosji trzech dyplomatów (Polski, Szwecji i Niemiec) za rzekomy udział w niesankcjonowanych demonstracjach poparcia dla Nawalnego (obserwowali oni przebieg wydarzeń w ramach rutynowych działań dyplomatycznych) było nie tylko wyrazem lekceważenia wobec UE i osobiście wobec jej wysokiego przedstawiciela, lecz także sygnałem, że Rosja będzie współpracowała z nią wyłącznie na własnych warunkach i nie zamierza robić żadnych ustępstw w sferze praw człowieka i swobód obywatelskich (Rodkiewicz, 2021a).

Nie bez znaczenia dla rosyjskich dążeń do rewizji istniejącego ładu międzynarodowego było wycofanie Federacji Rosyjskiej z traktatów budujących zaufanie w Europie od przełomu lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku.

Od czasu, gdy Rosja jednostronnie zawiesiła stosowanie Traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie (Traktat CFE) w 2007 r. oraz naruszała warunki traktatu o otwartych przestworzach, nastąpiło osłabienie zaufania na kontynencie europejskim (Engvall, 2020). W rezultacie Rosja wypowiedziała w 2021 r. Traktat o otwartych przestworzach, a w 2023 r. Traktat o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie (Rodkiewicz, 2023). Jednocześnie NATO wciąż zachowywało zapisy przyjęte w 1997 r. w ramach Aktu Stanowiącego o Wzajemnych Stosunkach, Współpracy i Bezpieczeństwie między NATO a Rosją, które regulowały m.in. ograniczenia w zakresie budowy sojuszniczej infrastruktury militarnej oraz rozmieszczenie sił zbrojnych w państwach wschodniej flanki sojuszu (Hanson, 1998). Stworzyło to dla Rosji dogodną sytuację, w której kwestionowała działania Sojuszu Północnoatlantyckiego jako niezgodne z zapisami Aktu. Ten argument stracił swoją rację bytu dopiero po rozpoczęciu wojny przeciwko Ukrainie w 2014 r. Wobec tego w 2021 r. Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rosji ogłosiło „wstrzymanie pracy” (tj. faktycznie likwidację) Stałego Przedstawicielstwa Federacji Rosyjskiej przy Głównej Kwaterze NATO w Brukseli (Rodkiewicz, 2021b).

Dla Rosji jednym z ważnych elementów były przygotowania militarne do wojny na podstawie doświadczeń uzyskanych z pierwszej fazy konfliktu w roku 2014, kiedy to relatywnie niewielkim nakładem sił i środków udało się zaanektować część Ukrainy (Snegovaya, 2015). W jej drugiej odsłonie zamierzano powtórzyć – zgodnie z doktryną Gierasimowa – sytuację, w której rosyjskie oddziały opanowały terytorium Ukrainy przez połączone, synergiczne działania sił regularnych i nieregularnych (Muradov, 2022). Stąd też pojawiły się m.in. kuriozalne oznaczenia rosyjskich pojazdów literami („Z” – „siły wschodnie”; „Z” w kwadracie – to „siły z Krymu”; „O” – „siły z Białorusi”; „V” – „piechota morska”; „X” – „Czeczeńcy”; „A” – „siły specjalne”, Pokorzyński, 2022), co miało zapobiec ich identyfikacji z wojskami rosyjskimi. Przyjęcie strategii opanowania Ukrainy siłami nie przeznaczonymi do wojny, lecz krótkotrwałych walk, szybko poskutkowało niedociągnięciami w dowodzeniu i kontroli, załamaniem dostaw w łańcuchach logistycznych, słabym wyposażeniem i morale żołnierzy (wystawionych na próbę długotrwałego oczekiwania na rozkaz do podjęcia działań), fatalną komunikacją, niezadowalającymi – jak na ten rodzaj operacji – wynikami rosyjskich sił powietrzno-kosmicznych, obrony powietrznej, a także wykorzystaniem pocisków manewrujących i balistycznych (Dalsjö, Jonsson i Norberg, 2022).

O przewadze Rosji w działaniach przeciwko Zachodowi, jak i w prowadzeniu wojny decydowała gotowość do konfrontacji w sferze informacyjnej przy wykorzystaniu baniek informacyjnych oraz komór echa w działaniach farm trolli

(Greenberg, 2021), wykorzystywanie „pożytecznych idiotów”, a także innych form budowania wpływu w środowiskach opiniotwórczych i przywódczych. Rosyjskie działania są zgodne z pojmowaniem propagandy jako szeroko rozumianej komunikacji, obejmującej wszelkie formy narracji oraz mediów, która mocno faworyzuje określoną postać interesów w globalnych strategiach komunikacyjnych w połączonym środowisku sieciowym (Tolz i Hutchings, 2023). W przypadku wojny Rosji przeciwko Ukrainie zidentyfikowano dwa nurty rosyjskiej kultury strategicznej rzutujące na postać jej przekazu. Pierwszym jest głęboko zakorzenione poczucie bezbronności, zwłaszcza w stosunku do „Zachodu”, któremu należy się przeciwstawić, gdy się jest w posiadaniu strategicznej głębi i strefy buforowej. Drugim jest szczególna pozycja, a z niej wynikające prerogatywy wielkiego mocarstwa. Dlatego też centralnym elementem wizji wielkiej Rosji jest prawo do posiadania strefy wpływów w jej euroazjatyckim sąsiedztwie (Götz i Staun, 2022). Wspólnie te dwa czynniki tworzą imperatyw rosyjskiego myślenia elit, jak i rosyjskiego społeczeństwa. Manipulacja informacją w relacjach Rosja–Zachód oraz Rosja–państwa globalnego Południa stała się częścią wojny informacyjnej mającej na celu dezawuować rosyjskich przeciwników oraz posługiwać się kłamstwem w przypadku własnych działań (Baumann, 2020). Ponadto Rosja chciała wpływać na opinię publiczną w państwach Zachodu poprzez wzmacnianie istniejących w nich podziałów politycznych i kulturowych oraz podsycanie niezadowolenia, a także strachu. Rosyjska polityka przeciwko państwom NATO obejmowała także działania związane z eliminacją niezależnych rosyjskich dysydentów, którzy mogli mieć wpływ na rosyjskie społeczeństwo. Kierując się imperatywem autorytarnej władzy wyeliminowano przeciwników wewnętrznych, np. Borysa Niemcowa w 2015 r., a także opozycjonistę, Aleksieja Nawalnego, w 2024 r., ugruntowując pozycję rosyjskiego aparatu władzy w społeczeństwie.

Równoległe z wymienionymi działaniami Rosja umacniała swoją obecność militarną oraz rozbudowywała infrastrukturę na terytoriach Ukrainy zajętych w czasie pierwszej fazy wojny w roku 2014. Dzięki temu zbudowała połączenie lądowe w postaci mostu nad Cieśniną Kerczeńską, tworząc warunki dla logistyki pola walki w kolejnej odsłonie konfliktu. Po 24 lutego 2022 r. siły te, znajdujące się na Półwyspie Krymskim oraz w części okupowanych ukraińskich obwodów donieckiego i ługańskiego, zostały wykorzystane do drugiej fazy inwazji na Ukrainę wraz z siłami rozmieszczonymi na Białorusi i na terytorium Rosji.

2. ZARYS PRZEBIEGU DRUGIEJ FAZY WOJNY ROSJI PRZECIWKO UKRAINIE I JEJ WSPARCIE PRZEZ PAŃSTWA NATO

Wybuch drugiej fazy wojny przeciwko Ukrainie 24 lutego 2022 r. poprzedziły działania, które Rosja podjęła już w roku 2014. Ich charakter polityczny, informacyjny, ekonomiczny i militarny miał na celu przygotować międzynarodową opinię publiczną do przyjęcia rosyjskiej narracji o „ruskim mirze” jako trwałym, historycznym elemencie dziedzictwa kulturowego na byłych obszarach ZSRR (Mälksoo, 2022). Stanowiły przy tym istotny element „kulturowej mgły” skierowanej przeciwko Ukrainie, jej podmiotowości oraz państwowości w obecnym, suwerennym kształcie. Równoległe przez Rosję były prowadzone zabiegi, służące osłabieniu jedności państw Zachodu w ramach tzw. formatu mińskiego oraz grupy normandzkiej (Helwig, 2019). Ich celem było ugruntowanie przeświadczenia, że wiodące państwa Unii Europejskiej, Niemcy i Francja, wraz z Federacją Rosyjską są w stanie rozwiązać konflikt (Siddi, 2018), nawet bez udziału Stanów Zjednoczonych. Ten konstrukt polityczny umożliwił też stworzenie platformy współpracy ekonomicznej z Rosją ze wsparciem politycznym ze strony rządów wymienionych państw, co dało im polityczną, międzynarodową legitymizację, że działają wspólnie na rzecz Ukrainy oraz dobra całej Unii Europejskiej. Przyjęcie w latach 2014–2022 powyższej narracji sprawiło, że Rosja uzyskała zdolność do przygotowań militarnych, a zarazem osiągnęła korzyści ekonomiczne. W trakcie tej strategicznej pauzy udało się jej utrzymać wysokość produktu krajowego brutto, a tuż przed rozpoczęciem działań znacząco go zwiększyć (Melkadze, 2024).

Oprócz działań politycznych i ekonomicznych od 2014 r. Federacja Rosyjska prowadziła działania militarne. Ich następstwem było zajęcie Krymu oraz wojna w Donbasie. Na podstawie tych doświadczeń nastąpiła modernizacja wybranych segmentów sił zbrojnych, ich uzbrojenia. Proces ten, ze względu na rozmiary rosyjskiej armii, przybrał postać ewolucyjną i był związany m.in. z problemami z wydajnością, a także korupcją. Wydatki oscylowały od kwoty 84 mld USD w 2014 r. przez sumy rządu 65–66 mld USD w latach 2015–2021 po wydatek 86 mld USD w 2022 r. – w roku rozpoczęcia drugiej fazy wojny (Macrotrends, 2024). Do dotychczasowego uzbrojenia włączono w tym czasie nowe systemy. Od 2014 r. rosyjskie siły lądowe, powietrzne, morskie stały się lepiej wyszkolonymi i doposażonymi. Dlatego też klęskę, którą ponieśli przy próbie zajęcia Kijowa w terminie od 24 lutego do kwietnia 2022 r., należy przypisać niewłaściwemu planowaniu operacyjnemu (przemarsz narażonych na stałe ponoszenie strat kolumn wojsk w trudnym logistycznie terenie ze słabym zaopatrzeniem), nie uwzględniającemu ukraińskiej gotowości do stawienia obrony

(Ploky, 2024). Znamionuje to lekceważenie przeciwnika, jego potencjału, a przede wszystkim brak właściwego rozpoznania przez wywiad rosyjski (nastawienia Ukraińców do konfrontacji z Rosją, możliwości operacyjnych ukraińskich wojsk). Niedoceniono też intencji oraz woli działania Stanów Zjednoczonych, jaki i roli Niemiec, ich stosunku do Rosji. Rezultatem tego były ukraińskie sukcesy w okresie sierpień–listopad 2022 r., gdy odzyskano część terytoriów zajętych przez Rosję w północno-wschodniej oraz południowej części frontu.

Rok 2023 przyniósł zasadnicze zmiany w prowadzeniu wojny przez obie strony. W początkowym okresie lat 2022–2023 Rosja i Ukraina operowały zróżnicowanymi formacjami. Ukraińcy stosunkowo niedużymi jednostkami, tj. brygadami, podczas gdy Rosjanie – korpusami i armiami. W tym okresie walk, przy wykorzystaniu warunków klimatycznych, jak i braku właściwej koordynacji działań na poziomie korpusów, armia ukraińska odniosła znaczące sukcesy, wyzwalając północne obszary kraju we wrześniu–październiku oraz południowe w wrześniu–listopadzie 2022 r. Przełom roku 2022/2023 nie zmienił ogólnego stanu wojny, jednak pozwolił armii Federacji Rosyjskiej przygotować się zarówno do obrony, jak i dalszego uderzenia na wojska ukraińskie. Ten okres zakończył się wraz z próbą ukraińskiej kontrofensywy na umocnione rosyjskie pozycje tzw. linii Surowikina, silnie ufortyfikowanego pasa umocnień zbudowanych przez wojska rosyjskie na wschodzie i na południu Ukrainy w sierpniu 2023 r., mającego rozległe, różnorodne, odpowiednio rozlokowane pola minowe, kryte ogniem zaporowym (Jones i in., 2023). Brak powodzenia wojsk ukraińskich skutkowało przejściem Rosji do ofensywy, która pomimo dużych strat osobowych oraz w sprzecznie sukcesywnie postępuje od marca 2024 r. Korzystnym czynnikiem dla Rosji było zwleknięcie z decyzją o przekazaniu uzbrojenia oraz amunicji przez Kongres Stanów Zjednoczonych, co trwało blisko osiem miesięcy, od sierpnia 2023 r. do 23 kwietnia 2024 r. (Graca i Rudnik, 2024).

W związku z powyższym, otwarte pozostaje pytanie odnośnie woli i charakteru wspierania państwa ukraińskiego przez państwa NATO oraz partnerskie. Od 2016 r. był udzielany Ukrainie kompleksowy pakiet pomocowy, który został przyjęty podczas spotkania szefów państw i rządów w Warszawie (The Comprehensive Assistance Package, CAP). Tym sposobem Sojusz pomagał Ukrainie przekształcić jej sektor bezpieczeństwa i obrony, zapewniając doradztwo na szczeblu strategicznym za pośrednictwem Przedstawicielstwa NATO na Ukrainie, Kwatery Głównej NATO, praktyczne wsparcie wielu programów i inicjatyw dedykowanych budowaniu ukraińskiego potencjału militarnego, szeroko rozumianych zdolności obronnych. Częścią tego pakietu pomocowego stał się Fundusz Powierniczy (Ukraine CAP Trust Fund). Był on uruchomiony w 2014 r. i został

włączony do pakietu pomocowego w 2021 r., który przede wszystkim zapewniał zasoby wspierające rozwój zdolności i zrównoważone budowanie potencjału w kluczowych obszarach.

W 2021 r. NATO skonsolidowało i przekształciło wszystkie istniejące wcześniej fundusze powiernicze wspierające Ukrainę w jeden fundusz powierniczy WPR na Ukrainie. Umożliwia on pozyskiwanie środków zapewniających jej krótkoterminową nieśmiercionośną pomoc wojskową oraz długoterminowe wsparcie w zakresie budowania potencjału, w takich obszarach jak: dowodzenie, kontrola, łączność i komputery (C4), pomoc Ukrainie w reorganizacji i modernizacji jej struktur i zdolności C4; rehabilitacja medyczna, której celem jest zapewnianie pacjentom świadczeń długoterminowych, usług, m.in. czynnym i zwolnionym ukraińskim żołnierzom, kobietom i personelowi cywilnemu sektora obronnego i bezpieczeństwa; program rozwoju zawodowego skierowany na rozwój umiejętności cywilów pracujących w instytucjach obronnych i bezpieczeństwa Ukrainy.

Od lutego 2022 r. w ramach funduszu przekazano Ukrainie: racje bojowe, materiały paliwowe (w tym paliwo do silników odrzutowych), odzież (np. odzież zimową i buty wojskowe), artykuły medyczne (m.in. apteczki, farmaceutyki i karetki pogotowia), schrony i generatory, detektory i zabezpieczenia chemiczne, biologiczne, radiologiczne i nuklearne (CBRN), sprzęt do usuwania materiałów wybuchowych (EOD) i rozminowywania, sprzęt przeciwdronowy oraz systemy łączności (w tym wzmocniona łączność satelitarna) (NATO, 2024a).

W 2023 r. podczas spotkania w Wilnie sojusznicy zgodzili się na dalszy rozwój pakietu pomocowego, przekształcając go w wieloletni program pomocy dla Ukrainy, oparty na trwałym i przewidywalnym finansowaniu. Jego cele są wielodomenowe i obejmują zapewnienie, że Ukraina będzie kontynuować proces przechodzenia w kierunku pełnej współpracy z NATO, w tym transformację do standardów, szkoleń i doktryn Sojuszu w miarę rozwijania swoich zdolności, zgodnie ze wspólnymi ustaleniami w tym zakresie. Program dotyczy również reformy ukraińskiego systemu zamówień w dziedzinie obronności w celu dostosowania go do praktyk Sojuszu oraz promowania większej efektywności, odpowiedzialności i przejrzystości. Uzupełnieniem jest stworzenie Wspólnego Centrum Analiz, Szkoleń i Edukacji NATO–Ukraina (JATEC) w Polsce, w Bydgoszczy, w celu zidentyfikowania i zastosowania wniosków wyciągniętych z wojny Rosji przeciwko Ukrainie oraz przyczynienia się do zwiększenia interoperacyjności. Rozpoczęto także nowe, wspólne działania w celu wsparcia samoobrony Ukrainy poprzez pierwszą mapę drogową współpracy NATO–Ukraina w zakresie innowacji. Ponadto dalsze wspieranie samoobrony Ukrainy za pomocą niezbędnego nieśmiercionośnego sprzętu i dostaw za pośrednictwem WPR, w tym wkładu partnerów

z NATO. Działania obejmują także odbudowę zniszczonej infrastruktury wojskowej (m.in. trzech poligonów), rozminowywanie terytorium Ukrainy i wzmacnianie jej własnych zdolności. Kładziony jest także nacisk na rehabilitację ранego personelu sił zbrojnych i bezpieczeństwa oraz jego powrót do służby lub życia cywilnego, co obejmuje wiele projektów organizowanych w ramach programu Human Centric Framework (HCF) (NATO, 2024a).

W dniach 9–11 lipca 2024 r. podczas spotkania szefów państw i rządów w Waszyngtonie postanowiono ustanowić wsparcie NATO ds. pomocy i szkoleń w zakresie bezpieczeństwa dla Ukrainy (NATO Security Assistance and Training for Ukraine, NSATU). Jego celem jest koordynowanie dostarczania sprzętu wojskowego i szkoleń dla Ukrainy przez państwa członkowskie i kraje partnerskie oraz zapewnienie wsparcia logistycznego, jak również trwałe ugruntowanie pomocy w zakresie bezpieczeństwa dla Ukrainy, zapewnienie wzmocnionego, przewidywalnego i spójnego wsparcia w perspektywie długoterminowej. W Waszyngtonie Sojusz zadeklarował długoterminową pomoc w kwestii bezpieczeństwa dla Ukrainy. Obejmuje ona wsparcie kwotą 40 mld USD rocznie i zawiera: zakup sprzętu wojskowego dla Ukrainy; wsparcie rzeczowe; koszty związane z utrzymaniem, logistyką i transportem sprzętu wojskowego; koszty szkolenia wojskowego; koszty operacyjne związane z zapewnieniem wsparcia wojskowego; inwestycje i wsparcie ukraińskiej infrastruktury obronnej i przemysłu obronnego; wszystkie wpłaty na rzecz Funduszy Powierniczych NATO dla Ukrainy, w tym pomoc nieśmiercionośną. Potrzeby Ukrainy w tym zakresie są wymagające i powinny być stale zaspokajane przez Sojusz Północnoatlantyczny (NATO, 2024b). W ocenie eksperta, Leona Komornickiego, wojsku ukraińskiemu potrzeba około 1200 systemów artyleryjskich 155 mm i 3,5 mln pocisków 155 mm po to, by armię rosyjską porazić w 80% i przejść z działań defensywnych do ofensywnych. Armia ukraińska powinna uzyskać około 400 systemów artylerii raketowej HIMARS, rakiety dalekiego zasięgu ATACMS oraz 160 samolotów wielozadaniowych F-16 lub innych. Taka liczba stworzyłaby barierę, która odciąłaby Rosjan od własnych zasobów z terytorium Rosji. Ukraińcy nie mają także dostatecznej liczby dronów kamikadze, których potrzebują około 1000 sztuk rocznie (*Gen. Komornicki, 2024*).

Stałym elementem tej wojny są rosyjskie ataki na ukraińską infrastrukturę krytyczną i cele cywilne. W odpowiedzi Ukraina atakuje podobne cele rosyjskie, przede wszystkim instalacje energetyczne i inne, które służą zaopatrzeniu armii rosyjskiej. Logistyka, zarówno wojskowa, jak i cywilna, jest dla obu stron zasadniczym czynnikiem przesądzającym o ich zdolnościach. W przypadku Ukrainy odgrywa ona większą rolę, ponieważ determinuje jakość życia społeczeństwa

oraz przetrwanie i obronę sił zbrojnych na polu walki. Obejmuje to właściwe zarządzanie zaopatrzeniem, skuteczny system cywilny, a także wojskowy, obejmujący m.in. odtwarzanie rezerw materiałowych oraz osobowych, w czym swój udział posiada Energy Community Unii Europejskiej, w tym część państw NATO należących do tej wspólnoty. Realizuje ona łącznie sześć przedsięwzięć: Ukraine support activities in milestones, Ukraine Energy Support Fund, Ukraine Support Task Force, Ukraine Whistleblower Hotline, Ukraine Energy Market Observatory, Ukraine Legal Support Platform (*Ukraine Energy Support Activities*, 2024). W kontekście ataków na infrastrukturę energetyczną ze strony Ukrainy Federacja Rosyjska uzyskała przewagę, korzystając z własnych zasobów, a także zaopatrzenia ze strony Chin oraz innych państw, np. Iranu czy Korei Północnej, nie respektujących sankcji nałożonych na nią przez Zachód. Pomoc ta służy do sukcesywnego ponawiania ataków na cele wojskowe i cywilne Ukrainy.

Skutkiem rosyjskich ataków na infrastrukturę krytyczną i cele cywilne jest obniżanie morale ukraińskiego społeczeństwa, złamanie jego gotowości do obrony kraju wzmacniane kampaniami dezinformacyjnymi w mediach. Jest to rezultatem wprowadzenia standardów społeczeństwa obywatelskiego na Ukrainie dopiero po 2014 r., po Euromajdanie, które nie były konsekwentnie wdrażane (Harasymiw, 2019). Następstwem rosyjskich skoordynowanych działań kinetycznych i propagandowych są m.in. problemy z mobilizacją do ukraińskiej armii czy też nasilony rozwój korupcji wśród Ukraińców. Celem strategicznym działań Rosji jest pozbawienie legitymizacji obecnych władz Ukrainy, doprowadzenie do destabilizacji sytuacji wewnętrznej wskutek protestów i w rezultacie do niepokoju społecznego, a przede wszystkim do zwycięstwa na skutek dezintegracji wewnętrznej pozwalającej na przejęcie władzy przez ugrupowania prorosyjskie. Dodatkowym celem jest zawrócenie Ukrainy i jej społeczeństwa ze ścieżki integracji z Unią Europejską, a tym samym zaprzepaszczenie kilku dekad ukraińskiej transformacji zapoczątkowanej pomarańczową rewolucją, lecz mogącej zaistnieć jedynie dzięki instytucjom tego państwa (Samokhvalov i Strelkov, 2020). Dlatego tak ważne jest wdrażanie na Ukrainie zachodnich norm (Králiková, 2021).

3. DOŚWIADCZENIA NATO Z WOJNY ROSJI PRZECIWKO UKRAINIE

W latach 2022–2024 przekaz w wojnie informacyjnej Rosji przeciwko państwom Zachodu został znacząco osłabiony, a następnie zdewaluowany tuż przed drugą fazą konfliktu. Od listopada 2021 r. przedstawiciele administracji prezydenta

Stanów Zjednoczonych, Joe Bidena, obszernie informowali o rozmieszczeniu rosyjskich wojsk wzdłuż granic z Ukrainą w celu przygotowań do napaści na to państwo. W ramach kampanii dezinformacji i wojny psychologicznej Rosja systematycznie temu zaprzeczała. Równoległe ze strony Stanów Zjednoczonych były prowadzone działania w stosunku do władz Rosji, jak i jej sojuszników, mające na celu powstrzymanie rosyjskiego uderzenia. Zostało w nie zaangażowane także NATO. W rezultacie stworzono warunki, w których po rozpoczęciu drugiej fazy wojny przeciwko Ukrainie w dniu 24 lutego 2022 r. Rosja nie zdołała przekonać opinii międzynarodowej, że nie jest agresorem. Rosyjski przekaz został odrzucony po ujawnieniu skali mordów na ludności cywilnej w miejscowościach Bucza, Irpień, Hostomel, odbitych na skutek udanej ukraińskiej kontrofensywy w kwietniu 2022 r. W rezultacie rosyjska wojna informacyjna w przekazie międzynarodowym została ukierunkowana na: uzyskanie wpływu na przebieg działań politycznych, współpracę Zachodu z Ukrainą w celu rozstrzygnięcia konfliktu na rzecz Rosji w „sercach i umysłach” społeczeństw państw Unii Europejskiej oraz Sojuszu Północnoatlantyckiego; podważanie zaufania społeczeństw Zachodu do rządzących w przekazie informacyjnym, prowadzące do osłabienia woli poparcia politycznego, ekonomicznego i militarnego dla Ukrainy; dezawuowanie pozycji międzynarodowej państw Zachodu wobec państw globalnego Południa w celu zachowania przez nie neutralności politycznej, umożliwiającej m.in. obchodzenie sankcji ekonomicznych nałożonych na Rosję; podważanie jedności państw Sojuszu Północnoatlantyckiego, ich gotowości do wzajemnego niesienia pomocy wojskowej, zwłaszcza państwom tzw. wschodniej flanki; wykorzystywania różnic w interesach ekonomicznych między państwami Unii Europejskiej a Ukrainą w aspekcie otwarcia rynków transportowych oraz rolnych dla ukraińskich przedsiębiorstw.

W odpowiedzi na rosyjskie działania Kongres Stanów Zjednoczonych w latach 2022–2024 podjął wiele przedsięwzięć ograniczających wpływy Rosji, równocześnie kontynuując i wzmacniając wcześniejsze. Po pierwsze, zaakceptował asystę wobec Ukrainy, zapewniając jej wsparcie finansowe. Po drugie, wzmocnił sankcje międzynarodowe. Po trzecie, wdrożył procedury przepadku rosyjskiego mienia ulokowanego za granicą. Po czwarte, egzekwował odpowiedzialność za zbrodnie wojenne. Po piąte, wzmocnił pozycję Stanów Zjednoczonych i NATO w zakresie kolektywnej obrony na kontynencie europejskim (Welt i in., 2024). W działania te włączyły się również inne państwa Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Wraz z działaniami dezinformacyjnymi Federacja Rosyjska podjęła aktywne działania przy wykorzystaniu migrantów wobec państw NATO, które graniczą z Białorusią lub Rosją, atakując poniżej progu wojny państwa sojuszu (Fraszka, 2021). Od maja 2021 r. zaczęły się pojawiać grupy osób z Bliskiego Wschodu,

Afryki Północnej i innych regionów, poszukujących możliwości przedostania się do państw Unii Europejskiej, przede wszystkim do tych, które mają wysoki poziom opieki społecznej, dodatków socjalnych (Walsh, 2021). Napór migrantów stał się przy tym wypadkową zdolności do ich transportu na Białoruś, przygotowań do przekroczenia granic w miejscach do tego niedozwolonych, towarzyszącej temu narracji o naruszaniu praw człowieka przez państwa graniczące z Białorusią oraz Rosją. Prowadząc synergiczne działania na różnych obszarach geograficznych, tj. w Europie, w Azji na obszarze Syrii, w Afryce Północnej i Środkowej oraz na Bałkanach, Federacja Rosyjska uzyskała zdolność do wywierania wpływu przez zwiększanie lub natężanie zjawisk determinujących bezpieczeństwo i stabilność wewnętrzną państw NATO, regionów geograficznych z nim graniczących.

Od 2008 r. Sojusz Północnoatlantycki sukcesywnie mierzył się z asertywną polityką Federacji Rosyjskiej. Jej nasilenie od 2014 r. skutkowało przyjęciem wielu rozwiązań natury funkcjonalnej. Były to uzgodnienia dotyczące transformacji struktur organizacyjnych, planów działania, rozmieszczenia sił państw sojuszu w państwach wschodniej flanki NATO. Istotą tych rozwiązań jest zapewnienie bezpieczeństwa i wolności wszystkim członkom przy użyciu środków politycznych i wojskowych zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych i Traktatem waszyngtońskim. Bezpieczeństwo państw NATO położonych po obu stronach Atlantyku było i pozostało niepodzielne, oparte na solidarności, wspólnych celach i odpowiedzialności. Sprawiają one, że sojusz nadal pozostaje źródłem stabilności w niestabilnym świecie (Karásek, 2020).

Rozpatrując zakres rosyjskich działań w obszarach lądowych, powietrznych, morskich, kosmicznych i cybernetycznych, należy wskazać na cele strategiczne związane z uzależnieniem Ukrainy od Rosji. Elementy siły, terroru politycznego i militarnego mają przynieść Rosji korzyści w postaci rozszerzenia jej granic oraz podporządkowania wybranych obszarów geograficznych (Suslov, 2018). Kompilacja działań dyplomatycznych i militarnych powinna przynieść: przejęcie i włączenie w obszar Rosji ukraińskich terytoriów, przede wszystkim Charkowa, Ługańska, Doniecka, Chersonia, Nikolajewa i Odessy, a z pozostałych utworzenie państwa związkowego sfederalizowanego z Rosją (Düben, 2023); reunifikację Naddniestrza z Mołdawią i włączenie jej w charakterze państwa związkowego do Federacji Rosyjskiej (Pieper, 2018); wyparcie NATO z Finlandii, Szwecji, Danii oraz z Litwy, Łotwy, Estonii wraz z podporządkowaniem obszarów tych państw, w tym m.in. Wysp Alandzkich, Gotlandii, Bornholmu (Szumski, 2024); wyparcie NATO z Norwegii oraz podporządkowanie obszaru należącego do tego państwa, tj. Svalbardu (Staalesen, 2024); wyparcie NATO z Polski, Słowacji,

Czech, Węgier, Rumunii, Bułgarii na podstawie uznania praw Rosji do szczególnej strefy wpływów w Europie (Beebe, Episkopos i Lieven, 2024).

W następstwie tego zmieniłaby się architektura bezpieczeństwa europejskiego, eliminująca NATO jako narzędzie i formę projekcji amerykańskiej polityki w Europie, nastąpiłoby polityczne osłabienie jedności Unii Europejskiej (jej dekompozycja), a także szczególnej rangi nabrałaby relacja tej organizacji z Federacją Rosyjską. Konsekwencją byłaby odbudowa pozycji międzynarodowej Rosji jako wiodącego podmiotu stosunków międzynarodowych oraz jej uprzywilejowana pozycja w sprawach europejskich. Innym skutkiem byłaby wzmocniona pozycja geopolityczna w relacji z Chinami dzięki rosyjskiej dominującej relacji z Europą Zachodnią/Unią Europejską w aspekcie politycznym i ekonomicznym oraz państwami globalnego południa w ramach BRICS (w poszerzonej geopolitycznej formule tej organizacji).

Wymienione powyżej cele polityczne są realizowane w formule działań dyplomatycznych i militarnych. Do sukcesów Federacji Rosyjskiej należy zaliczyć pozostanie państw globalnego Południa, ich społeczeństw, neutralnymi wobec wojny Rosji przeciwko Ukrainie (Foa i in., 2024). Umożliwia jej to udział w handlu międzynarodowym z pominięciem sankcji szeroko definiowanego Zachodu, Japonii i Korei Południowej. Zwycięstwem Rosji jest też sukcesywne oddziaływanie na kształt stosunków międzynarodowych zgodnie z rosyjskim imperatywem, co prowadzi do zmiany architektury bezpieczeństwa międzynarodowego zarówno na kontynencie europejskim, jak i w formule globalnej – z udziałem Chin, Indii i pozostałych państw (Dodds i in., 2024).

Działania Federacji Rosyjskiej, koordynowane w porozumieniu z Chinami, pozwalają na określenie ich skutków dla Sojuszu Północnoatlantyckiego. Po pierwsze, nasilanie się konfrontacji politycznej NATO–Rosja, z jej kulminacją w postaci możliwego starcia zbrojnego w jednym ze wskazanych powyżej regionów. Przebieg i skala tej konfrontacji jest uwarunkowana wieloma czynnikami, z których najważniejsze są: stopień integracji bądź dezintegracji politycznej i społecznej państw Sojuszu Północnoatlantyckiego poddanych rosyjskim działaniom dezinformacyjnym, wykorzystujących wszelkie środki do podważenia legitymizacji politycznej dla elit sprawujących władzę, jak również sojusznicznych działań militarnych (Frangeul-Alves i in., 2024). Celem rosyjskich działań jest ugruntowanie niepewności społeczeństw Zachodu, trwałe upadki ich morale oraz integralności społecznej w aspekcie politycznym i ekonomicznym. Narzędzia temu służące są różnorodne – od wskazywania ich pauperyzacji na skutek polityki Unii Europejskiej (np. Nowego Zielonego Ładu) przez migracje ludności i wywoływane nią skutki (np. niepokoje społeczne) po delegitymizację

działań wspierających kolektywne postępowanie, politykę (np. wobec państw wschodniej flanki NATO czy też Ukrainy).

Po drugie, wzrost integracji bądź dezintegracji politycznej i militarnej państw Sojuszu Północnoatlantyckiego z udziałem Stanów Zjednoczonych, jako wiodącym podmiotem, generującym cele polityki i strategii NATO, gwarantującym wsparcie w każdej domenie bezpieczeństwa (lądowej, morskiej, powietrznej, kosmicznej, cybernetycznej). Ostateczną postacią próby sił ze Stanami Zjednoczonymi, z szeroko definiowanym Zachodem – z udziałem Korei Południowej i Japonii – może być użycie taktycznej broni nuklearnej i jej punktowe wykorzystanie wobec jednego z państw wschodniej flanki NATO (najbardziej korzystne ze względu na ich rangę w organizacji byłyby: Norwegia, Finlandia, Szwecja, Polska, Rumunia). Biorąc pod uwagę potencjalny odwet ze strony Stanów Zjednoczonych (np. wobec Obwodu Kaliningradzkiego lub – co bardziej prawdopodobne – Białorusi), efekt byłby i tak obliczony na zastraszenie społeczeństw Zachodu, potwierdzający tym samym determinację Federacji Rosyjskiej w realizacji celów związanych ze zmianą architektury bezpieczeństwa europejskiego i globalnego.

Po trzecie, zwiększenie bądź zmniejszenie presji na pogranicze państw NATO lub Unii Europejskiej w postaci incydentów granicznych (migracje ludności na tereny takich państw, jak Norwegia, Finlandia, Estonia, Łotwa, Litwa, Polska, państwa basenu Morza Śródziemnego) prowadzące do pogłębiania niepokojów społecznych i politycznych.

Po czwarte, rozmieszczanie uzbrojenia w postaci broni nuklearnej, a także innych jego form w pobliżu granic państw wschodniej flanki NATO w Rosji (obwód kaliningradzki) oraz na Białorusi jako elementu służącego eskalacji zbrojeń, jak i zastraszania.

WNIOSKI

Wraz z podjęciem przez Federację Rosyjską dalszej wojny przeciw Ukrainie pierwszoplanowe dla państw Sojuszu Północnoatlantyckiego stały się zagadnienia polityczne, ekonomiczne, militarne na kontynencie europejskim, jak i w pozostałych częściach świata. Wśród nich można wskazać kwestie polityczne, dotyczące:

– Przywództwa politycznego Stanów Zjednoczonych w szeroko definiowanym bloku państw Zachodu z udziałem państw NATO i Unii Europejskiej, a także Australii, Nowej Zelandii, Japonii oraz Korei Południowej, mającego na celu m.in. utrzymanie obecnej formy architektury bezpieczeństwa międzynarodowego

opartej na amerykańskim sojuszu (Flockhart i Korosteleva, 2022). Wyzwania i zagrożenia natury politycznej i militarnej, tworzone przez Federację Rosyjską, a także polityczne, militarne i ekonomiczne, podejmowane przez Chiny, generują formułę zmian (Arts, 2024). Odpowiedzią na to jest określenie przez szeroko rozumiany blok państw Zachodu kierunku działań. Wymaga to kompleksowego podejścia, wpisanego w formułę zmian globalnej ekonomii 4.0 i 5.0, oraz polityki nie tylko prowadzonej na kontynencie europejskim, lecz także w Azji, Afryce i pozostałych częściach globu.

– Wsparcia dla prowadzonej polityki, opartej na formach współpracy międzynarodowej, począwszy od Organizacji Narodów Zjednoczonych po organizacje regionalne, które połączy stanowiska państw Zachodu i państw położonych na globalnym Południu. Chodzi o utrzymanie i wzmocnienie dotychczasowej architektury bezpieczeństwa międzynarodowego z przywódczą rolą Stanów Zjednoczonych. Argumentem, a zarazem polem współpracy jest ekonomia polityczna, będąca udziałem państw szeroko pojmowanego Zachodu wraz z Koreą Południową i Japonią.

W wymiarze geopolitycznym, skoncentrowanym na kontynencie europejskim, należy podjąć polityczne i ekonomiczne wsparcie dla Ukrainy ze strony państw, jak i instytucji finansowych Zachodu, tj. Stanów Zjednoczonych, Międzynarodowego Funduszu Walutowego i Unii Europejskiej. Natomiast w wymiarze militarnym niezbędne jest udzielenie pomocy Ukrainie ze strony NATO i UE. Ponadto ważne są działania militarne amerykańskich i europejskich, a także pozaeuropejskich państw w postaci dostaw broni, amunicji, wsparcia logistycznego dla sił zbrojnych Ukrainy. Wśród działań wewnątrzsojuszniczych, podyktowanych doświadczeniami z wojny Rosji przeciwko Ukrainie, można wymienić m.in.:

- zapewnienie adekwatnego finansowania wydatków na zbrojenia, minimum w wysokości 2% PKB danego państwa;
- stworzenie zdolności mobilizacyjnych oraz umacnianie warunków odporności w każdym sektorze działań państw sojuszu, tj. społecznej, ekonomicznej (w tym żywnościowej, energetycznej);
- rozbudowa zdolności operacyjnych NATO w obszarach lądowym, powietrznym, morskim, kosmicznym i cybernetycznym oraz interoperacyjność w każdym z nich w całym sojuszu, jak i w poszczególnych państwach członkowskich;
- stałe i aktywne przeciwdziałanie rosyjskiej dezinformacji i propagandzie w zakresie wzmocnienia bezpieczeństwa narodowego i obronności z udziałem różnorodnych podmiotów, które powinny współpracować, aby zapewnić odpowiedni poziom odporności na tego typu działania (Christie i Berzina, 2022).

Dodatkowymi elementami są te, które mają charakter *stricte* militarny i które pozwolą na wzmocnienie zdolności operacyjnych NATO w różnorodnych wymiarach w sposób synergiczny i holistyczny, biorąc pod uwagę postać konfliktu z Rosją, a w perspektywie z Chinami.

Najważniejszą „lekcją” z obecnej fazy wojny Rosji przeciwko Ukrainie, jak i z pozycjonowania państw globalnej Północy i Południa jest zarysowana i pogłębiająca się konfrontacja między szeroko definiowanym Zachodem wraz z państwami partnerskimi, Koreą Południową i Japonią, a Federacją Rosyjską i Chinami. Jej skutkiem – z perspektywy Rosji i Chin – ma być zmiana architektury bezpieczeństwa międzynarodowego. W przypadku Chin chodzi o uzyskanie światowego przywództwa – zastąpienie w nim Stanów Zjednoczonych, natomiast dla Rosji celem jest odbudowa pozycji wpływu na państwa Zachodu, którą utraciła w wyniku zakończenia zimnej wojny. Kwestią otwartą jest to, czy i w jakim stopniu państwa Zachodu są w stanie skutecznie powiązać działania wewnętrzne z międzynarodowymi. Działania wewnętrzne polegają na zapewnieniu stabilności, wzmacnianiu odporności społeczeństw (politycznej, społecznej, ekonomicznej), przeciwstawieniu się zjawiskom destabilizującym, m.in. terroryzmowi, nielegalnej migracji będącej narzędziem polityki. Działania międzynarodowe wyrażają się w gotowości do konfrontacji z Rosją, a także z Chinami w każdym wymiarze. Od tych działań zależy nie tylko perspektywa ich jedności, lecz przede wszystkim znaczenie, jakie obecnie mają w stosunkach międzynarodowych. Otwarte pozostaje pytanie, czy je utrzymają w bieżącej dekadzie i nadchodzących latach. Odpowiedź na to pytanie będzie również mieć wpływ na formułę zakończenia wojny na Ukrainie. Obecnie wyodrębniono przynajmniej pięć obszarów, które mają na to wpływ; są to: europejski ład bezpieczeństwa, brak dostępu Rosji do zasobów finansowych i niewykorzystanie ich na rzecz prowadzenia wojny z Ukrainą, przeciwdziałanie rosyjskiej dezinformacji przeciwko państwom Zachodu i destabilizacji ich społeczeństw, „arsenał” demokracji wzmacniającej społeczeństwo obywatelskie na Ukrainie i w innych państwach, odbudowa ekonomiczna i społeczna Ukrainy, wzmacniająca jej demokrację. Każdy z tych obszarów zawiera kilka istotnych zagadnień, na które państwa NATO są zmuszone znaleźć odpowiedzi. Wśród nich można wymienić: przywrócenie granic Ukrainy z 1991 r., włączenie Ukrainy w struktury ładu międzynarodowego tworzonego przez NATO i UE, zapewnienie bezpieczeństwa Mołdawii oraz kwestia Naddniestrza (Jensen i Hoffman, 2024).

Formuła działań strategicznych NATO wobec polityki Federacji Rosyjskiej jako element *lessons learned* powinna uwzględniać:

– Stałą, elastyczną co do form, komunikację strategiczną skierowaną do społeczeństw Sojuszu Północnoatlantyckiego z udziałem ośrodków eksperckich poszczególnych państw członkowskich, która będzie uwzględniać ich specyfikę społeczną i kulturową. Istotą przekazu powinno być jednoznaczne wskazywanie wspólnych celów państw NATO. Ponadto należy wskazać sposób ich realizacji w celu zapewnienia rozwoju społeczeństw demokratycznych, świadomych odpowiedzialności za ich losy i losy ludzkości.

– Rozwój i umacnianie form współpracy polityczno-wojskowej w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego, jak i między NATO a Unią Europejską z udziałem państw partnerskich w każdej z domen (lądowej, morskiej, powietrznej, kosmicznej, cybernetycznej), a także w wymiarze ekonomicznym przez realizację wspólnych programów uzbrojenia, jego zakupów, rozbudowy zdolności w formule elastycznej odpowiedzi na wyzwania i zagrożenia, niezależnie od źródła ich pochodzenia. Ponadto przyjęcie za normę eskalacji rosyjskich działań militarnych i wobec tego poszerzenie formuły współdzielenia taktycznej broni nuklearnej (Nuclear Sharing) o państwa wschodniej flanki NATO.

– Elastyczną formułę działań politycznych i militarnych, połączoną z presją ekonomiczną w odpowiedzi na wyzwania i zagrożenia generowane przez Federację Rosyjską przy współdziałaniu wspierających ją państw, niezależnie od ich formuły czy geograficznego położenia.

– Stałe wzmocnianie gotowości obronnych i zdolności w zakresie skutecznej odpowiedzi na działania militarne i polityczne Rosji oraz jej sojuszników jako czynnika odstraszenia militarnego.

Uwzględniając współzależność zdarzeń, zjawisk, procesów i trendów w różnych regionach, współdzielenie odpowiedzialności w ramach NATO między europejskimi członkami a Stanami Zjednoczonymi jest wymogiem skuteczności sojuszu. Pierwszoplanowe są przy tym wspólne działania wzmocniające odporność społeczeństw, programy obronne, ich wdrożenie przez wszystkie państwa członkowskie oraz ich późniejszy rozwój. Niezbędne są wspólne działania polityczne, ekonomiczne i militarne, gdyż rozstrzygną one o bezpieczeństwie państw NATO w kolejnych dekadach. Wpływ na to ma transformacja środowiska bezpieczeństwa, która zależy od decyzji takich państw, jak Federacja Rosyjska i Chiny, a także od kondycji i znaczenia liberalnej demokracji w XXI wieku.

BIBLIOGRAFIA

- Arts S. (2024), *Vulnerable, Strategically Critical, and Underfunded*, GMF, <https://www.gmfus.org/download/article/23509> [dostęp: 18.08.2024].
- Bartosiewicz M., Chawryło K., Domańska M., Menkiszak M., Rodkiewicz W., Rudnik F., Wilk A., Wiśniewska I. i Żochowski P. (2024), *Rosja po dwóch latach pełnoskalowej wojny krucha stabilność i narastająca agresywność: Raport OSW*, Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich.
- Baumann M. (2020), 'Propaganda Fights' and 'Disinformation Campaigns': *The Discourse on Information Warfare in Russia-West Relations*, *Contemporary Politics*, nr 3, s. 288-307. <https://doi.org/10.1080/13569775.2020.1728612>.
- Beebe G., Episkopos M. i Lieven A. (2024), *Right-Sizing the Russian Threat to Europe*, 8.07, <https://quincyinst.org/research/right-sizing-the-russian-threat-to-europe/#> [dostęp: 18.08.2024].
- Bossuyt F. i Kaczmarek M. (2021), *Russia and China Between Cooperation and Competition at the Regional and Global Level*, *Eurasian Geography and Economics*, nr 5-6, s. 539-556. <https://doi.org/10.1080/15387216.2021.2023363>.
- Bradshaw M. i Connolly R. (2016), *Barrels and Bullets: The Geostrategic Significance of Russia's oil and Gas Exports*, *Bulletin of the Atomic Scientists*, nr 3, s. 156-164. <https://doi.org/10.1080/00963402.2016.1170372>.
- Calmels C. (2020), *NATO's 360-degree Approach to Security: Alliance Cohesion and Adaptation After the Crimean Crisis*, *European Security*, nr 4, s. 416-435. <https://doi.org/10.1080/09662839.2020.1795834>.
- Christie E.H. i Berzina K. (2022), *NATO and Societal Resilience: All Hands on Deck in an Age of War*, GMF, <https://www.gmfus.org/sites/default/files/2022-07/NATO%20and%20Societal%20Resilience%20All%20Hands%20on%20Deck%20in%20an%20Age%20of%20War.pdf> [dostęp: 18.08.2024].
- Dalsjö R., Jonsson M. i Norberg J., (2022), *A Brutal Examination: Russian Military Capability in Light of the Ukraine War*, *Survival*, nr 3, s. 7-28. <https://doi.org/10.1080/00396338.2022.2078044>.
- Dodds K., Taylor Z., Akbari A., Broto V.C., Detterbeck K., Inverardi-Ferri C. i Woon C.Y. (2023), *The Russian Invasion of Ukraine: Implications for Politics, Territory and Governance*, *Territory, Politics, Governance*, nr 8, s. 1519-1536. <https://doi.org/10.1080/21622671.2023.2256119>.
- Düben B.A. (2023), *Revising History and 'Gathering the Russian Lands': Vladimir Putin and Ukrainian Nationhood*, *LSE Public Policy Review*, nr 1, s. 1-12. <https://doi.org/10.31389/lseppr.86>.
- Engvall J. (2020), *Military Confidence-Building in Crises: Lessons From Georgia and Ukraine*, *Defence Studies*, nr 3, s. 250-270. <https://doi.org/10.1080/14702436.2020.1776615>.
- Flockhart T. i Korosteleva E.A. (2022), *War in Ukraine: Putin and the Multi-Order World*, *Contemporary Security Policy*, nr 3, s. 466-481. <https://doi.org/10.1080/13523260.2022.2091591>.
- Foa R.S., Mollat M., Isha H., Romero-Vidal X., Evans D. i Klassen A.J. (2024), *A World Divided Russia, China and the West*, Bennett Institute for Public Policy, University of Cambridge. <https://doi.org/10.17863/CAM.90281>.
- Frangoul-Alves A., de Hoop Scheffer A., Hsakou A. i Weber G. (2024), *Transatlantic Trends: Takeaways From Public Opinion for NATO's Path Forward*, GMF, https://www.gmfus.org/sites/default/files/2024-07/Transatlantic%20Trends_Takeaways%20From%20Public%20Opinion%20for%20NATO%E2%80%99s%20Path%20Forward%20.pdf [dostęp: 18.08.2024].
- Fraszka B. (2021), *Sytuacja na granicy polsko-białoruskiej: przyczyny, aspekt geopolityczny, narracje*, 23.12, <https://warsawinstitute.org/pl/sytuacja-na-granicy-polsko-bialoruskiej-przyczyny-aspekt-geopolityczny-narracje/> [dostęp: 16.08.2024].

- Gen. Komornicki: Armii rosyjskiej nie chodzi o zdobywanie terytorium* (wywiad przeprowadził P. Lubryczyński) (22.07.2024), <https://www.onet.pl/biznes/biznesalert/gen-komornicki-armii-rosyjskiej-nie-chodzi-o-zdobywanie-terytorium/z6hvlvv,30bc1058?2376> [dostęp: 23.07.2024].
- Gibadło L. (2024), *W obliczu kolejnej Zeitenwende. RFN wobec perspektywy zwycięstwa Trumpa*, https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/komentarz_588.pdf [dostęp: 9.04.2024].
- Götz E. i Staun J. (2022), *Why Russia Attacked Ukraine: Strategic Culture and Radicalized Narratives*, *Contemporary Security Policy*, nr 3, s. 482-497. <https://doi.org/10.1080/13523260.2022.2082633>.
- Graca J. i Rudnik F. (2024), *Nowy pakiet wsparcia USA dla Ukrainy i groźba konfiskaty rosyjskich aktywów*, 24.04, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-04-24/nowy-pakiet-wsparcia-usa-dla-ukrainy-i-grozba-konfiskaty-rosyjskich> [dostęp: 17.07.2024].
- Greenberg A. (2021), *Sandworm. Nowa era cyberwojny i polowanie na najbardziej niebezpiecznych hakerów Kremla*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Hanson M. (1998), *Russia and NATO Expansion: The Uneasy Basis of the Founding Act*, *European Security*, nr 2, s. 13-29.
- Harasymiw B. (2019), *Civil Society as An Anti-corruption Actor in Post-Euromaidan Ukraine*, *Canadian Slavonic Papers*, nr 3, s. 288-320. <https://doi.org/10.1080/00085006.2019.1636630>.
- Helwig N. (2019), *Germany in European Diplomacy: Minilateralism as a Tool for Leadership*, *German Politics*, nr 1, s. 25-41. <https://doi.org/10.1080/09644008.2018.1563891>.
- Jensen B. i Hoffman E., (2024), *Victory in Ukraine Starts With Addressing Five Strategic Problems*, https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/2024-05/240515_Jensen_Victory_Ukraine.pdf?VersionId=Z.f9lB3u0biHu6rgtv6_G77hzyprEKL [dostęp: 18.08.2024].
- Jones S.G., Palmer A. i Bermudez J.S. Jr. (2023), *Ukraine's Offensive Operations: Shifting the Offense-Defense Balance*, 9.06, <https://www.csis.org/analysis/ukraines-offensive-operations-shifting-offense-defense-balance> [dostęp: 17.07.2024].
- Karásek T., (2020), *Between Pastiche and Sampling: NATO's Strategic Adaptation to Russian Revisionism*, *Europe-Asia Studies*, nr 6, s. 996-1009. <https://doi.org/10.1080/09668136.2020.1779185>.
- Králiková M. (2021), *Importing EU Norms: The Case of Anti-corruption Reform in Ukraine*, *Journal of European Integration*, nr 2, s. 245-260. <https://doi.org/10.1080/07036337.2021.1872559>.
- Macrotrends (2024), *Russia Military Spending/Defense Budget 1960–2024*, <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/RUS/russia/military-spending-defense-budget> [dostęp: 19.06.2024].
- Mäliksoo M. (2022), *The Postcolonial Moment in Russia's War Against Ukraine*, *Journal of Genocide Research*, nr 3-4, s. 471-481. <https://doi.org/10.1080/14623528.2022.2074947>.
- Melkadze A. (2024), *Annual Gross National Income (GNI) Volume in Russia From 2013 to 2022*, <https://www.statista.com/statistics/1059680/gni-of-russia/> [dostęp: 5.04.2024].
- Muradov I. (2022), *The Russian Hybrid Warfare: the Cases of Ukraine and Georgia*, *Defence Studies*, nr 2, s. 168–191. <https://doi.org/10.1080/14702436.2022.2030714>.
- NATO (2022), *Strategic Concept Adopted by Heads of State and Government at the NATO Summit in Madrid 29 June 2022*, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf [dostęp: 19.06.2024].
- NATO (2024a), *Relations With Ukraine*, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_37750.htm [dostęp: 23.07.2024].
- NATO (2024b), *Washington Summit Declaration Issued by the NATO Heads of State and Government Participating in the Meeting of the North Atlantic Council in Washington, D.C. 10 July 2024*, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_227678.htm [dostęp: 26.08.2024].

- Natorski M. (2020), *United We Stand in Metaphors: EU Authority and Incomplete Politicisation of the Crisis in Ukraine*, *Journal of European Integration*, nr 5, 733-749. <https://doi.org/10.1080/07036337.2020.1792461>.
- Petrenko L. (2024), *Як Україна готувалася до вторгнення* [Yak Ukrainy hotovalasya do vtorhennya], <https://wszystkoconajwazniejsze.pl/lubko-petrenko-Як-Україна-готувалася-до-вторгнення/> [dostęp: 16.08.2024].
- Pieper M. (2018), *'Russkiy Mir': The Geopolitics of Russian Compatriots Abroad*, *Geopolitics*, nr 3, s. 756-779. <https://doi.org/10.1080/14650045.2018.1465047>.
- Plochy S. (2024), *Rosja – Ukraina. Największe starcie XXI wieku*, Warszawa: Znak.
- Pokorzyński M. (2022), *Co oznaczają symbole na rosyjskich pojazdach? Ukraina rozszyfrowała znaki*, 28.02, <https://www.auto-swiat.pl/wiadomosci/aktualnosci/rosyjskie-pojazdy-wojskowe-maja-dziwne-symbole-ukraina-rozszyfrowala-te-znaki/cngdbn0> [dostęp: 13.08.2024].
- Rodkiewicz W. (2021a), *Wizyta Josepa Borrella w Moskwie*, 8.02, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-02-08/wizyta-josepa-borrella-w-moskwie> [dostęp: 9.04.2024].
- Rodkiewicz W. (2021b), *Rosja zamraża stosunki z NATO*, 20.10, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-10-20/rosja-zamraza-stosunki-z-nato> [dostęp: 13.08.2024].
- Rodkiewicz W. (2023), *Gest bezsilności. Rosja wypowiada Traktat CFE*, 17.05, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-05-17/gest-bezsilnosci-rosja-wypowiada-traktat-cfe> [dostęp: 13.08.2024].
- Sagild R.A. i Hsiung C.W. (2024), *Chinese Re-Examinations of Russia? The Strategic Partnership in the Wake of Russia's War Against Ukraine*, *Journal of Contemporary China*, s. 1-16. <https://doi.org/10.1080/10670564.2024.2358876>.
- Samokhvalov V. i Strelkov A. (2020), *Cross-Dimensional Network of Democracy Promotion: Public Administration Reform in Post-Euromaidan Ukraine*, *Journal of European Integration*, nr 7, s. 799-814. <https://doi.org/10.1080/07036337.2020.1807537>.
- Siddi M. (2018), *A Contested Hegemon? Germany's Leadership in EU Relations With Russia*, *German Politics*, nr 1, s. 97-114. <https://doi.org/10.1080/09644008.2018.1551485>.
- Snegovaya M. (2015), *Putin's Information Warfare in Ukraine Soviet Origins Of Russia's Hybrid Warfare*, Institute for the Study of War, <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Report%201%20Putin%27s%20Information%20Warfare%20in%20Ukraine-%20Soviet%20Origins%20of%20Russias%20Hybrid%20Warfare.pdf> [dostęp: 26.08.2024].
- Staalesen A. (2024), *Deputy Prime Minister Sends Warning to Oslo: Russian Rights at Svalbard Must not be Challenged*, 13.02, <https://thebarentsobserver.com/en/2024/02/deputy-prime-minister-sends-warning-oslo-russian-rights-svalbard-must-not-be-challenged> [dostęp: 16.08.2024].
- Suslov M. (2018), *'Russian World' Concept: Post-Soviet Geopolitical Ideology and the Logic of Spheres of Influence*, *Geopolitics*, nr 2, s. 330-353. <https://doi.org/10.1080/14650045.2017.1407921>.
- Szenes Z. (2023), *Reinforcing Deterrence: Assessing NATO's 2022 Strategic Concept*, *Defense & Security Analysis*, nr 4, s. 539-560. <https://doi.org/10.1080/14751798.2023.2270230>.
- Szumski Ch. (2024), *Russia's Push to Change Baltic Sea Border Sparks Concern in the Region*, 22.05, <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/russias-push-to-change-baltic-sea-border-sparks-concern-in-the-region/> [dostęp: 16.08.2024].
- Tardy T. (2020), *The Risks of NATO's Maladaptation*, *European Security*, nr 1, s. 24-42. <https://doi.org/10.1080/09662839.2020.1799786>.
- Tolz V. i Hutchings S. (2023), *Truth With a Z: Disinformation, War in Ukraine, and Russia's Contradictory Discourse of Imperial Identity*, *Post-Soviet Affairs*, nr 5, s. 347-365. <https://doi.org/10.1080/1060586X.2023.2202581>.

Ukraine Energy Support Activities (2024), <https://www.energy-community.org/Ukraine/overview.html> [dostęp: 16.08.2024].

Walsh N.P. (2021), *Belarus Floods the European Union With Migrants, Taking a Page out of Putin's Playbook*, 13.08, <https://edition.cnn.com/2021/08/13/europe/belarus-lithuania-border-migrants-eu-cmd-intl/index.html> [dostęp: 20.06.2024].

Welt C., Belkin P., Bowen A.S. i Nelson R.M. (2024), *Russia's War on Ukraine: U.S. Policy and the Role of Congress*, 10.06, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF12277> [dostęp: 16.08.2024].

WOJNA ROSJI Z UKRAINĄ I JEJ SKUTKI DLA NATO

Streszczenie

Zainicjowana w swojej drugiej fazie w dniu 24 lutego 2022 r. wojna Rosji przeciwko Ukrainie skłania do podjęcia zagadnień *lessons learned* dla NATO, jako sojuszu, oraz państw członkowskich w kontekście zapewnienia kolektywnej obrony i przygotowania do niej sił zbrojnych. Dodatkowym zadaniem Sojuszu jest wzmocnienie gotowości społeczeństw szeroko definiowanego Zachodu z udziałem Korei Południowej oraz Japonii do konfrontacji z wyzwaniami związanymi z dążeniem Federacji Rosyjskiej, jak i Chin do rewizji istniejącej architektury bezpieczeństwa międzynarodowego, a także adaptacji NATO do nowych uwarunkowań. Dotyczy to zasadniczych wniosków z działań strategicznych, operacyjnych i taktycznych związanych z wykorzystaniem przez Federację Rosyjską jej sił zbrojnych jako narzędzia polityki przeciwko Ukrainie, Sojuszowi Północnoatlantyckiemu i Unii Europejskiej. Celem artykułu jest analiza działań strategicznych, operacyjnych i taktycznych w aspekcie identyfikowanych rozwiązań, które strony wojny prowadziły i wdrożyły przeciwko sobie, ze wskazaniem tych, które potencjalnie powinny zostać zaadaptowane przez NATO.

Słowa kluczowe: Ukraina; Rosja; NATO polityka; strategia; bezpieczeństwo; wojna